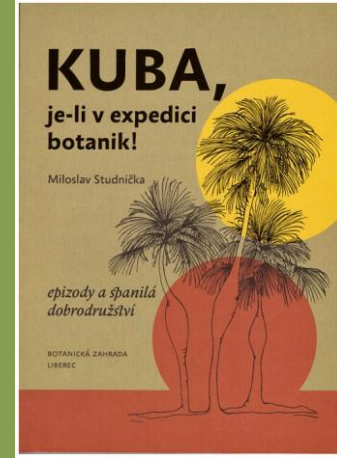

Úvaha nad suvenýry.

Tak jsem na konci roku 2022 navždy opustil pracovnu v Botanické zahradě Liberec. Naposledy jsem pohlédl na všelijaké předměty z exotických krajů, jež jsem měl pověšeny na stěně. Jsou většinou z cest podniknutých kvůli získání znalostí o tropickém rostlinstvu a květeně. Takové poznatky jsem potřeboval k práci, směřující ke kvalitním pravdivým expozicím. Na většině výprav mi asistovala dobře pro terénní geobotaniku vyškolená Gina. Ona má ráda suvenýry, kdežto já k nim mám vztah spíše vlažný. Dnes jsem na její podnět zase vystavil ty zmíněné předměty na odiv; doma se pro ně našlo šikovné zákoutí. Až při tom jsem objevil určitý význam takových věcí: Každá má jakýsi příběh. Nevím, jestli několik následujících příkladů může zajímat někoho dalšího, na mých (našich) cestách neúčastného. Já to ale sepíši!

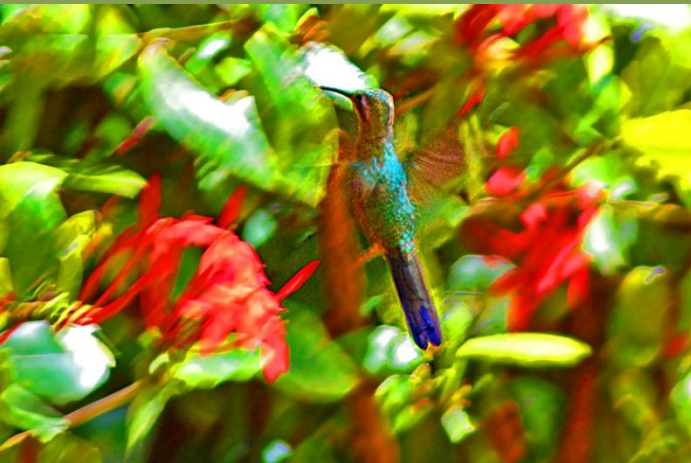
Doma se pro
suvenýry našlo
šikovné zákoutí.

Kolibříci ze vzácného dřeva, zakoupení na Kubě

Kniha vydaná r. 2019

Kolibřík kubánský (*Chlorostilbon ricordi*)

Od doby, kdy jsem zahlédl "svého" prvního kolibříka v Brazílii, obdivuji tyto droboučké ptáčky vždy. Také si nad nimi zoufám, protože posedávají nejraději v hlubokém stínu a nedají se fotografovat. Létají nevypočitatelně, v mžiku mění pozici. Kamera si s nimi neporadí, protože nikdy nejsou osluněni z dobré strany, nýbrž objevují se v protisvětle (viz připojený klip z Rio de Janeira). Mám je přesto rád, ačkoli charakter mají, dle lidských měřítek, úplně strašný: Sameček se o hnízdicí samičku a své potomstvo vůbec nestará. Je to rváč, který si hájí svoje zdroje nektaru jen pro sebe. Na Kubě, odkud jsem kolibříky přiblížil v knížce, jsme si s Ginou každý koupili od místního řezbáře zpracovávajícího ušlechtilá tropická dřeva celkem velice věrně a ve skutečné velikosti ztvárněné kolibříky. Zavěsil jsem je na tenké nitě; ať si v tom zákoutí manévrují v prostoru!

Přemýšlím, zda krásná hůl zakoupená v provizorním pouličním stánku v postranní uličce Santiaga de Cuba snad není z mahagonu. Koupil jsem ji za poměrně značný obnos, neboť nepochybně musí být z některého tropického dřeva, buď jak buď zajímavého a vzácného. Váhal jsem nad koupí, protože na Kubě se skoro nic nesmí a kdo ví, jaké potíže by mi mohly vzniknout při kontrole na letišti. Hůl by se skrýt nedala. Kdyby byla z mahagonu, týkal by se jí nejspíše zákaz vývozu. Ozdobné vrypy má ta hůl skoro žlutohnědé, nikoli tmavé, což bez širší znalosti mahagonu vyvolává pochyby. V již skoro nedostupném "Lexikonu tropických dřevin" se však dočítám, že existují i mahagony zlatohnědé a že každý mahagon tmavne až časem, na slunci. Nakonec jsem koupil! Kubánci se ale naučili žít za daných podmínek, takže tento prodejce ukázal, že hůl se dá rozšroubovat, rozdělit tak na kratší díly a porůznu uložit v zavazadle. Tento šikovný praktik hned po transakci spěšně balil krámek, a vzápětí zmizel. Něco tady asi bylo nelegální.

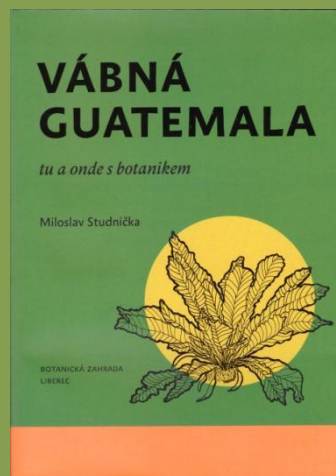
Obdivuhodné společenstvo kapradin v pohoří Sierra del Escambray. V pozadí kornouteně stromovité (*Cyathea arborea*), v popředí řadovka dlanitá (*Sticherus palmatus*), jež má plazivé šlahounovité listy s neukančeným růstem.

A policajti i nenápadní udavači jsou skoro všude. Na Kubě není možné cestovat volně, a tak jsme tam jednak žasli nad dostupnými botanickými krásami, jednak litovali, že nám tak mnohé uniká. Stále jsem sám sebe přesvědčoval, že člověk má být spokojen s tím, co má. (Lepší vrabec v hrsti, nežli holub na střeše.)

Kolibřík z Guatemaly

Také v Guatemale jsem si koupil kolibříka z nějakého vzácného dřeva, a sice na archeologické lokalitě Tikal. Není tak gracilní jako ti předešlí, ale je ve vzpomínkách spojen s úžasným momentem zachyceným na fotografiích v další knížce. Chtěl jsem si vyfotografovat teleobjektivem veliký květ poříčního stromu *Pachira aquatica*, který je zpravidla za noci opylován určitými specializovanými tropickými netopýry. Tu se objevil kolibřík rezavoocasý (*Amazilia tzacatl*), zastavil se ve vzduchu a pozoroval květ zepředu. Vzápětí se snesl pod květ a přiblížil se zespodu. Dlouhým zobáčkem nakonec proniknul štěrbinou mezi květní plátky a jeho dlouhý jazyk začal čerpat energeticky a minerálně bohatý nektar. Květ neopylil, ale vyloupil jeho lákadlo určené netopýrům. Ke zmíněným špatným charakterovým vlastnostem lze tedy přidat další: a šidí poctivé opylovače krásných stromů *Pachira aquatica*.

Kniha vydaná r. 2021

Kolibřík rezavoocasý (*Amazilia tzacatl*) a květ *Pachira aquatica*

Dřevěný lakovaný papoušek je kýč, řekl bych, kdybychom s Ginou (která jej koupila) nenavštívili archeologickou lokalitu Copán Ruinas v Hondurasu. Takové "kýče" ovšem 4x větší než náš suvenýr, 85 cm dlouzí papoušci arové arakangové (*Ara macao*) tam létají a oblažují cestovatele. Myslel jsem, že mne příroda obdarovala mimořádnou příležitostí pozorovat něco tak úžasného. Dále v areálu jsem pak ale našel dobře zásobené krmítko, jež umožňuje snadný život velkému hejnu těchto papoušků. Slétají se ke slavným ruinám z pralesů v širém okolí. Přítomnost arů na návštěvnický frekventované lokalitě je podporována proto, že tento druh je národním ptákem Hondurasu. Kdo ty dřevěné papoušky vyrábí? Mayové, kteří zde žili a žijí.

Ara arakanga (*Ara macao*)

Bubínek, na který se nebubnuje. To je suvenýr z Indie, ze státu Goa. Jsou tam celkem dotěrní prodejci. Po mořském pobřeží tam chodil jeden, který se již z dálky ohlašoval jakýmsi mečivým zvukem. Vyluzoval jej právě na bubínek. Když si olíznete prst a šikovně jím "drhnete" membránu bubínku, průsvitnou jako pergamen, rozechvějete ji a vyloudíte to naříkavé mečení. Povedlo se mi to jen jednou, a potom nikdy více! S tím výrobcem bubínků jsem tehdy navázal bližší vztah, lépe řečeno, ustoupil jsem jeho dotěrnosti a nakoupil postupně více takových bubínků k obdarování Giny i jejích vnoučat. Postava ověšená bubínky na mne denně čekala a myslela si, že obchody nikdy neskončí. Poměrně chudý Čech je pro Inda z pobřeží nepředstavitelně bohat, neboť je ochoten hýřit, nesmlouvá o ceně (neví, že v tom není zkušený). Ten můj bubínek byl viditelně používaný, na membráně je patrné opotřebení. Musí být tedy funkční, ale předvést bych to nedovedl.

Careya arborea

Džungle ➡

Cejlon leží jen 64 km od Indie. Není tedy divu, že hned brzy po příletu na ostrov jsem se setkal se zaklínačem hadů, zcela podobným těm, které jsem si pamatoval z ilustrací v cestopisech ze zašlých časů. Zaplatil jsem žádaných 200 rupií (asi 30 Kč) za otevření zmíněných schránek a předvedení hadů. Ti se ihned vztyčili do výstražného postavení s roztaženými kápěmi. Tito úžasní a respekt vzbuzující tvorové byli očividně v dobré kondici, velikostí jistě se blížíci udávané obvyklé délce v dospělosti asi jeden metr. Fotografování komíhajících se hadů při velkých světelných kontrastech, a snad i jistém nebezpečí, ode mne vyžadovalo plné soustředění. Jsou-li kobry předváděné zaklínači hadů opravdu nebezpečné, anebo mají vytrhnuté jedové zuby a odstraněné i příslušné žlázy, v tom se tvrzení různých autorů rozcházejí. Znovu jsem již takového starosvětského zaklínače hadů, jako na počátku cesty, na Cejlonu nepotkal. Prý již tito dříve vážení lidé, ovládající tradiční umění zacházet s kobrami, patří minulosti. Poslední z nich vedou nuzný život. Předmětem dovezeným z Cejlonu se pochopitelně stala ze dřeva pěkně vyřezaná kobra, dle tvrzení prodavače, z cejlonského mahagonu, dřeva stromu *Melia azedarach*. Místní mistrní řezbáři jsou svými výrobky z různých vzácných tropických dřev známí i ve světě. Dovedou dřevo i barvit roztoky organických látek, jež proměňují na potřebný odstín různým směřováním a následnými reakcemi. Je tedy možné, že i obyčejný týk pak vypadá jako některé ze vzácných dřev; a potom prodavačům věřte!

Zaklínač hadů, zcela podobný těm, které jsem si pamatoval z ilustrací v cestopisech ze zašlých časů.

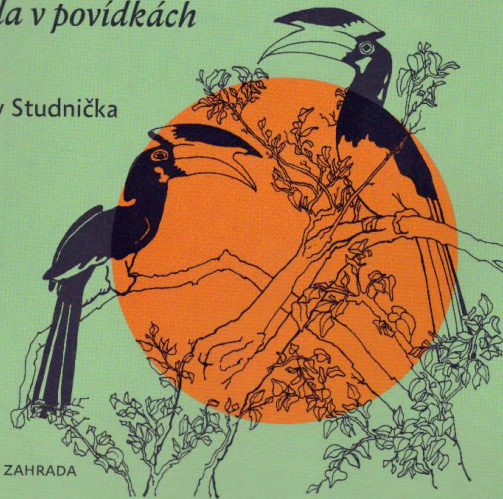

Tropický ostrov CEJLON

Příroda v povídkách

Miloslav Studnička

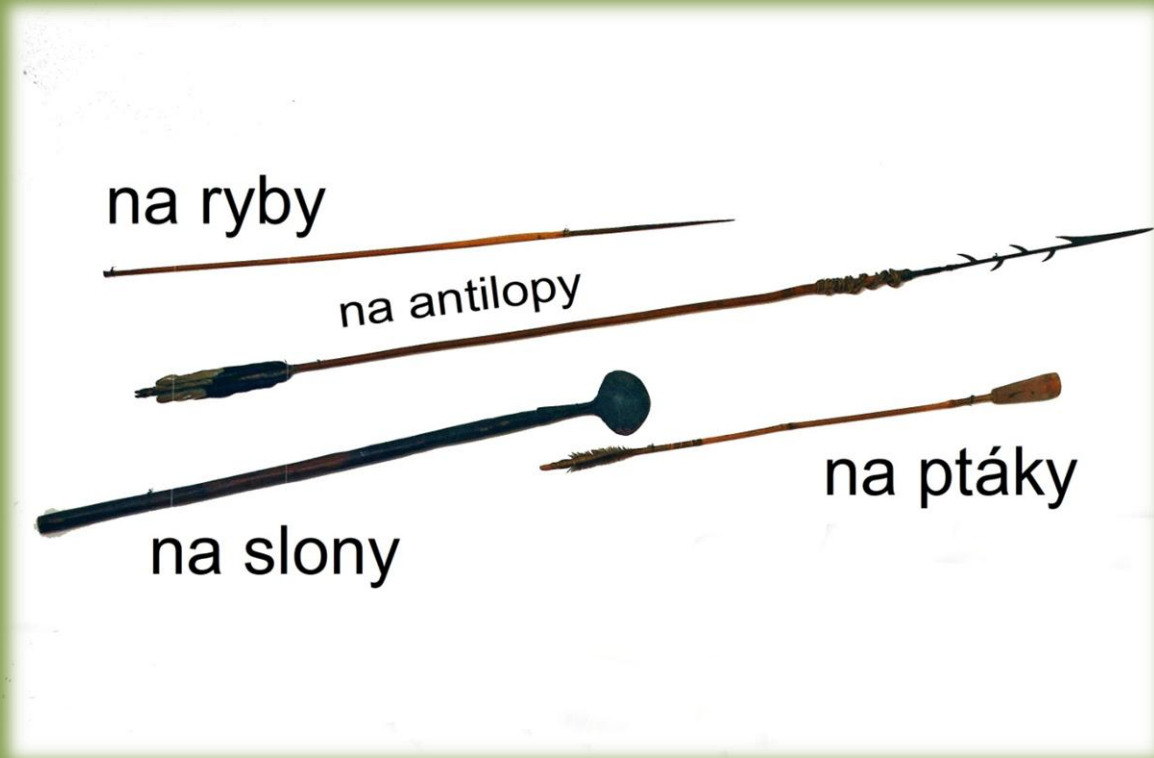

BOTANICKÁ ZAHRA
LIBEREC

Kniha vydaná r. 2021

Kobra od jednoho z proslulých cejlonských řezbářů

Sestava loveckých šípů, doplněná ruční zbraní k lovu slonů, nebyla dovezena z žádné z našich cest. Byla mi věnována pozoruhodným lékařem, jenž byl podstatným způsobem zúčastněn na vymýcení pravých neštovic na světě. Tento MUDr. Vladimír Zikmund, CSc. (1925-2020) o tom napsal knihu "Mé svědectví o vyhlazení pravých neštovic" a věnoval mi ji spolu s těmi zbraněmi. Získal je prý v Kongu od pygmejů z etnika Mbuti. Došlo k tomu vlivem skoro komického nepochopení mezi lékařem a botanikem. Jednou mne (botanika) Dr. Zikmund navštívil v botanické zahradě s tím, že by chtěl ověřit zázračné léčebné účinky papáje obecné (*Carica papaya*), vzrůstné byliny známé pod triviálním názvem "melounový strom". Věda se musí podporovat, řekl jsem si, a věnoval jsem mu pěknou sazenici papáje. Uplynula zima a pan doktor přišel znovu, protože papája mu zahynula. Popsal podmínky ve studeném a dosti temném bytě, kde papája nemohla přežít zimní nečas. Vysvětloval jsem, že tak žít nemůže, ale bylo to marné. Pan doktor musel přijít ještě potřetí, ale to už s těmi zmíněnými "úplatky". A tak je mám – vzhledem k naznačenému příběhu – mezi svými suvenýry.

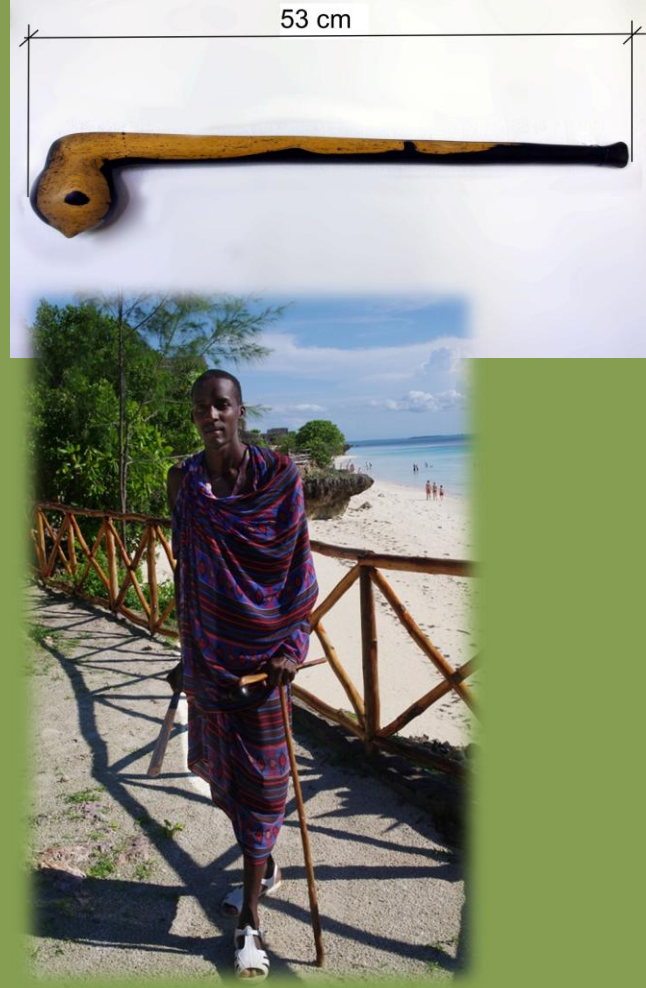

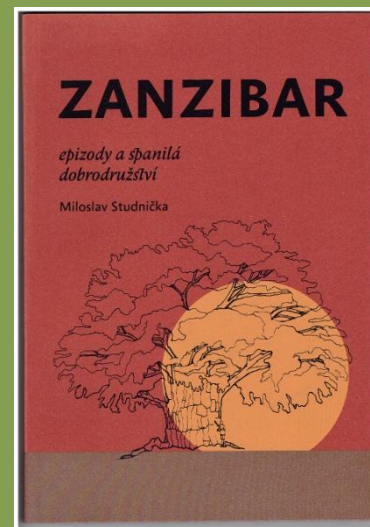
Suvenýry, jež mi patří, aniž bych navštívil tropickou Afriku

Pan doktor mi vysvětlil, jak který šíp funguje. Ten na ryby má dvě napevno spojené části: Zadní je lehoučká a je z rákosového stébka. Do něj je vtlačena tyčka z tvrdého dřeva, s příčným rýhováním na špici. Šíp na antilopy vypadá jako harpuna, jejíž železná špička je volně nasazena na opeřené násadce a přivázána k ní provázkem. Po zásahu právě visící násadka jítí krvácející ránu, aby stopaři kořist snáze dohledali. Šíp na pernatou zvěř má tupou hlavici. Aby udržel směr, musí se po výstřelu hodně točit, a proto má vzadu pera stočená jako lopatky Kaplanovy turbíny. Nástroj na ulovení slona má kované kulaté a ploché zaostřené zakončení, nasazené na pevné rukojeti. Pygmej se prý přitočí ke slonovi, řízne jej tím nástrojem ve slabině, uprchne Kulhající a trpící slon putuje dlouho, než jej zanícená rána zcela vysílí a on padne a již nevstane. Lovci jej trpělivě následují a čekají.

Na africký kontinent jsem si nikdy netroufl, v obavách z příliš bohatého rejstříku nemocí a parazitů, nakonec i lidí, jimž evropská civilizace vyměnila oštěpy za samopaly. Přesto jsem získal "rungu" (čte se, jak se píše), jakési žezlo, ve skutečnosti kyj z velmi tvrdého "železného" tropického dřeva dalbergie černodřevé (*Dalbergia melanoxylon*), technicky afrického grenadillu. Ve vodě neplave! Je to vzácný kousek, na který je potřeba část kmene na rozmezí jádra a běli; proto je strakatý, ale také mimořádně nezlomný. Když jsme přilétali na Zanzibar, letadlo začalo kroužit a my jsme vyhlédli na křídlo, co se to děje! Motory pracovaly normálně, to jenom pilot chtěl potěšit pasažéry pohledem na Kilimandžáro, neboť počasí tomu přálo! Tehdy jsem ještě netušil, že s lidmi pocházejícími z kraje pod tímto vulkánem, se na Zanzibaru setkáme. Masajové, kteří absolvovali výuku angličtině, jsou najímáni jako strážci oplocených turistických resortů na Zanzibar. Nosí při tom svoje tradiční zbraně, krátký železný mečík (zahalený v oděvu), dlouhou hůl a rungu. O ni se snaží navazovat kontakt, nabádají turisty či cestovatele k nákupu suvenýrů v jejich stáncích vedených ženami, časem i komunikují pomocí mobilního telefonu a pod záminkami (nemám na cestu domů, protože mne vyhodili, zemřel mi otec a nemám na pohřeb) loudí o zaslání peněz. Masajovi Štefanovi, o němž také píši v jedné knize, jsem poslal peníze z jiného důvodu. Když nás na Zanzibaru vyzýval k nákupu všeličeho ve stáncích, žertem jsem mu řekl, že rungu, jež by se mi líbilo, tam asi nemají. To opravdu nemají, protože to je předmět symbolického významu, která se dědí z otce na syna. Právě rungu sehnat nelze. V den odjezdu se ozvalo zaklepání na dveře našeho bungalovu a před nimi stál Štefan. Vstoupil a mezi záhyby oděvu odhalil nádherné rungu, které mi nabídnul za směšně nízkou cenu. Ohromen takovým přátelským gestem jsem si příliš pozdě uvědomil, že jsem měl zaplatit spíše velkoryse. Napravil jsem to tedy dodatečně, když jsem vzal vážně SMS o ztrátě zaměstnání a pohřbu tatínka. Štefan pokaždé potvrdil, že mu peníze v bance vydali. Jsem tomu rád.

Když jsme přilétali na Zanzibar, letadlo začalo kroužit a my jsme vyhlédli na křídlo, co se to děje! Motory pracovaly normálně, to jenom pilot chtěl potěšit pasažéry pohledem na Kilimandžáro.

Když jsem napsal, že do Afriky (vyjma ostrova Zanzibaru) jsem si netroufal, musím to poněkud opravit: Do Egypta jsme si s Ginou troufli, jako mnoho českých turistů. Ovšem my jsme tam našli vícero romantických aspektů, což jsem svého času ozřejmil v knize "Egypt". Gina si z Egypta přivezla alabastrovou figurku hodné domácí starověké bohyně Bastet. I ta má zvláštní příběh, neboť byla zakoupena na prahu proslulého Údolí králů. Tam bylo v době naší návštěvy skoro nemožné cestovat, byla nouze o benzin i naftu do automobilů, všude byly vojenské patroly. K Nilu se cestovalo svízelně. Když se dívám na tu Bastet, vzbuzuje to vzpomínku na Egyptana, jenž takovou sošku držel v ruce a právě ji dokončoval.

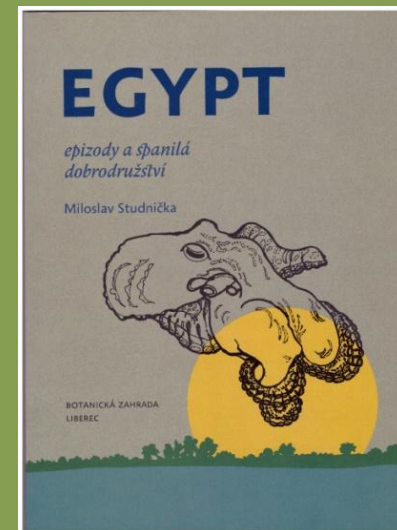

Nebo vzpomínku na místo u blízkého zádušního chrámu Hatšepsut, kde jsem se mohl ztratit z turistické trasy a zabloudit tam, kde archeologové měli ještě nerestaurované právě vykopané starověké artefakty. Tak jsem mohl vyfotografovat třeba ještě nerestaurovanou barevnou kartuši, která nebyla nikde v muzeu, ale přímo v terénu.

A samotný Nil u Théb (na opačném břehu živých) vypadal jako ve filmech a nemohli jsme uvěřit, a ještě dnes nemohu uvěřit, že jsme sahali do jeho vod! Alabastrová Bastet mi do podvědomí naléhavě sděluje: "Bud' doma rád, važ si své ženy Giny, bud' vděčný žes byl v místech úžasných civilizací, studuj, vzdělávej se!" Ten opracovaný šutr je asi čarovný.

Nil a „břeh mrtvých“

Kniha vydaná r. 2019